

Сердюк Анна Миколаївна,
ад'юнкнт докторантури та
ад'юнктури Харківського
національного університету
внутрішніх справ

УДК: 351.74

ЩОДО КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН

В статті автором досліджуються системи оцінки діяльності поліції закордонних країн: Великобританії, Канади, Ірландії, Польщі, Чехії тощо. Зроблено висновок, що основними рисами, які характеризують систему оцінки поліції за кордоном є: зниження рівня злочинності в країні, задоволеність населення роботою поліції, створення поліцією обстановки захищеності прав та інтересів усіх громадян, досягнення стратегічних цілей діяльності поліцейських підрозділів (виконання планів поліцейської діяльності), а також економічна ефективність.

Ключові слова: поліція, оцінка, ефективність, критерії

В статье автором исследуются системы оценки деятельности полиции зарубежных стран: Великобритании, Канады, Ирландии, Польши, Чехии и др. Сделан вывод о том, что основными чертами, которые характеризуют систему оценки полиции за рубежом являются: снижение уровня преступности в стране, удовлетворенность населения работой полиции, создание полицией обстановки защищенности прав и интересов всех граждан, достижения стратегических целей деятельности полицейских подразделений (выполнение планов полицейской деятельности), а также экономическая эффективность.

Ключевые слова: полиция, оценка, эффективность, критерии

In this article, the author examines the evaluation system of policing foreign countries: the United Kingdom, Canada, Ireland, Poland, Czech Republic and others. It is concluded, that the main features that characterize the system for evaluating police abroad are: reduction of crime in the country, public satisfaction work of the police, creating a police environment protection of the rights and interests of all citizens, to achieve the strategic objectives of the police force (implementation policing plans) as well as economic efficiency.

Keywords: police, evaluation, efficiency criteria

Постановка проблеми. Діяльність правоохоронних органів у різних країнах світу завжди знаходиться під постійною увагою суспільства. Адже саме воно виступає основним замовником правоохоронних послуг і має контролювати їх повноту та якість. Але в цьому аспекті виникає питання: «Яким чином оцінити цю повноту та якість? Як можна зрозуміти, що правоохоронна діяльність здійснюється належним чином?». Тому в цих випадках мова йде про так звані «критерії ефективності» діяльності правоохоронних органів взагалі та поліцейських сил зокрема. До теперішнього часу основними критеріями та показниками роботи колишньої міліції України були, наприклад, відсоток розкритих злочинів, кількість складених протоколів про адміністративні правопорушення тощо. Але ліквідація цього органу та перехід Національної поліції України на принципи роботи європейського зразка роблять це питання дуже актуальним, адже старі критерії не відповідають основному призначенню поліції у демократичному суспільстві – захисту прав і основоположних свобод людини. Зауважимо, що правоохоронними органами країн Європейського Союзу вже напрацьований чималий досвід оцінки роботи поліції, який здійснюється відповідно до єдиних стандартів поліцейської діяльності, що змушує нас звернутися до аналізу цього досвіду задля розробки національної системи критеріїв та показників ефективності діяльності поліцейських сил.

Аналіз останніх публікацій. Серед наукових праць, в яких досліджувалися питання закордонного досвіду діяльності поліції та показників їх роботи, можна виділити здобутки Бугайчука К.Л., Гузя В.А., Калаянова Д.П., Камінської Н.В., Костюка В.Л., Лошицького М.В. та ін. [1-5]. Натомість комплексних наукових досліджень критеріїв ефективності роботи поліції майже не проводилося.

Метою статті є дослідження основних критеріїв та показників, згідно з якими визначається ефективність роботи сил поліції за кордоном та визначення шляхів застосування такого досвіду в діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Одна з систем оцінки ефективності поліції Англії (система індикаторів APACS) включає в себе: задоволеність жителів роботою поліції; співпрацю з місцевою владою за оцінкою представників муніципалітету; представництво етнічних меншин; кількість антигромадських проявів; кількість злочинів проти особи із застосуванням насильства; передані в суд справи про «тяжкі правопорушення» із застосуванням насильства; кількість дорожньо-транспортних пригод; ефективність роботи поліції у фунтах стерлінгів. Джерелами даних для цих індикаторів служать: документи поліцейських підрозділів, що відображають їх дії; загальні дані державної статистичної служби; дані опитувань громадян [6].

Останнім часом вагому роль в оцінці ефективності поліції Англії та Уельсу відіграє служба констеблів-інспекторів (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary – НМІС). Це незалежна організація, яка оцінює роботу поліції та її взаємодію з суспільством шляхом проведення опитувань, як зовнішніх, так і внутрішніх, в тому числі з використанням механізмів економічного аудиту. Інспектори констеблі призначаються «Короною», вони не є співробітниками поліції або уряду. Головний інспектор щорічно робить доповідь в парламенті про ефективність та результативності роботи поліції в Англії та Уельсі. Інспектори мають повноваження для отримання всієї потрібної інформації від поліції і доступ до їх службових приміщень [7].

Зовнішнє опитування проводяться констеблями-інспекторами за методикою PEEL. Поліція оцінюється за такими параметрами: ефективність, економічність, законність. У загальнонаціональне опитування включається декілька глобальних питань (зазвичай 3-4), які можуть містити додаткові (уточнюючі) питання [8].

Ефективність. Цей параметр пов'язаний з питанням: «Наскільки ефективно поліція забезпечує безпеку людей і знижує рівень злочинності?» Щоб відповісти на нього, НМІС оцінює: наскільки ефективно поліція запобігає злочинам, впливає на прояви антигромадської поведінки і забезпечує безпеку людей; наскільки ефективно поліція розслідує злочини; наскільки ефективно

поліція відшкодовує шкоду, заподіяну правопорушеннями, і забезпечує підтримку жертв злочинів; як поліція бореться з організованою злочинністю.

Економічність. При вивченні цього параметра НМІС оцінює: наскільки добре поліція використовує свої ресурси, щоб задовольнити попит на поліцейські послуги; наскільки добре виконуються організаційні та фінансові вимоги до поліції; яке фінансове становище поліції в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Законність. У цьому параметрі НМІС оцінює: наскільки добре поліція дотримується етичних норм при виконанні своїх обов'язків; наскільки добре забезпечений персонал поліції; наскільки добре поліція взаємодіє з населенням; наскільки справедливо поліція розглядає скарги та звернення [9].

Досить популярним методом оцінки ефективності діяльності в Англії та Шотландії є вимір досягнення цілей, що визначаються планами діяльності поліцейських підрозділів. Ці документи встановлюють пріоритети та цілі діяльності поліції на визначеній території на певний період (існують як річні, так і стратегічні плани). В якості прикладу, наведемо план поліцейської діяльності у місті Единбург на 2014 рік. Ним визначено три пріоритети поліцейської діяльності, в розрізі кожного з яких визначаються цілі, які планується досягти.

Першим пріоритетом визначено громадську безпеку. У сфері цього пріоритетного напрямку визначені наступні цілі: скорочення кількості насильницьких злочинів та порушень громадського порядку, пов'язаних із вживанням алкоголю; підвищення рівня виявлення насильства в сім'ї, покращення захисту дітей, що постраждали від насильства в сім'ї та підвищення виявлення статевих злочинів; робота з партнерами та організаторами з метою максимізації безпеки осіб, що відвідують публічні заходи; зменшення кількості осіб, що загинули або серйозно постраждали у дорожньо-транспортних пригодах.

Другим пріоритетом визначено скорочення проявів асоціальної поведінки. Тут ключовими цілями визначено: зниження рівня асоціальної

поведінки; зниження рівня порушень громадського порядку; підвищення рівня виявлення злочинів на ґрунті расової, національної, релігійної ненависті.

Третім пріоритетом є протидія тяжкій та організованій злочинності. Основними цілями, визначеними щодо даного пріоритету є: підвищення кількості виявлених торговців наркотиками та збільшення обсягів вилучених наркотиків; зниження рівня крадіжок із проникненням та збільшення кількості повернутих потерпілим цінностей [1, с. 20-21; 10].

План роботи поліції Лондона, наприклад, містить наступні критерії ефективності, які зосереджені на вимірних результатах:

- зниження рівня злочинності на 20 % (зменшення кількості злочинів на 250 000);
- скорочення витрат поліції на 20 % (500 мільйонів фунтів економії);
- збільшення довіри до поліції до 75 % (за результатами опитувань);
- зниження на 20 % термінів розгляду справ про правопорушення місцевими судами;
- збільшення на 20 % покарань пов'язаних із роботою на благо суспільства;
- зниження на 20 % рецидивної злочинності серед молоді [11,12].

З наведеного випливає, що ефективність діяльності поліції Великобританії включає в себе як кількісні, так і якісні показники роботи. Причому вони можуть бути встановлені у планах діяльності поліцейських підрозділів та отримані з незалежних статистичних джерел.

Загальна ефективність поліцейської діяльності в Канаді, вимірюється за такими параметрами:

- відсоток канадців, які повністю згодні з твердженням «Я задоволений внеском Королівської кінної поліції у створення безпечної держави та охорону прав громадян»;
- індекс «важкості» злочинності в Канаді;

– загальний показник (рейтинг) злочинності в Канаді на 100000 населення.

Індекс «важкості» злочинності розраховується Канадським центром судової статистики і включає в себе всі кримінальні злочини, в тому числі на дорогах країни, а також порушення антинаркотичного законодавства.

В індексі всім злочинам призначається певна питома вага, заснована на їх тяжкості. Питома вага для будь-якого типу злочину складається з двох частин. Першим компонентом є число засуджених за цей злочин до тюремного ув'язнення. Другим компонентом є середня тривалість тюремного ув'язнення за цей злочин. Кожен індекс може бути розрахований на національному та локальному рівні. Більш серйозні злочини мають більш високу вагу, менш серйозні злочини – меншу вагу. В результаті, серйозні злочини, мають більший вплив на зміни в загальному індексі «важкості» злочинності [13].

Щорічний звіт поліції Канади про свою роботу включає опис стратегічних цілей, зміст поліцейських планів по досягненню зазначених цілей і опис процесу їх досягнення. Також у звіті в обов'язковому порядку надаються дані про економічну ефективність діяльності поліції, її витрати, соціальне і матеріальне забезпечення. У 2014 році такими цілями були наступні: зниження загальнонаціонального рівня злочинності, здійснення поліцією міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю; наявність належного рівня фінансування поліції, включаючи соціальні виплати та компенсацію жертвам злочинів.

Для кожної стратегічної мети розробляються спеціальні програми діяльності. Наприклад, для першої мети це програми: «Протидія наркозлочинності», «Охорона державного кордону», «Забезпечення безпеки в аеропортах», «Контроль вогнепальної зброї» і т. ін. [14].

Власні плани діяльності мають й місцеві органи поліції. Наприклад, стратегічний план поліції Департаменту Ванкувера на 2012-2016 роки встановлює такі показники ефективності її роботи:

- скорочення майнових злочинів на 5% на рік (25% протягом 5 років);

- скорочення насильницьких злочинів на 2,5% на рік (12,5% протягом 5 років);
- ліквідація організованих злочинних угруповань;
- скорочення ДТП, які супроводжуються тілесними ушкодженнями чи смертю на 12,5% протягом п'яти років;
- зниження загального рівня злочинності, створення обстановки «захищеності» громадян на всіх рівнях.

Дані отримують з кількісних показників майнових злочинів, тяжких злочинів, термінів розслідувань і розглядів кримінальних справ, ДТП зі смертельними наслідками, а також із національного опитування населення про задоволеність роботою поліції [15].

Отже ефективність діяльності поліцейських сил в Канаді включає якісні показники (встановлюються опитуванням населення), кількісні показники (встановлюються об'єктивними даними про рівень злочинності).

Оцінка роботи поліції Польщі складається з оцінки кожного підрозділу і використовує різні підходи і критерії. Система оцінки служби превенції включає в себе 7 основних показників, серед яких, зокрема, ефективність роботи дільничних інспекторів (оцінюється з точки зору того, скільки інформації від дільничних передається в кримінальну службу і далі використовується нею для проведення кримінальних розслідувань), показник затриманих правопорушників на місці або по гарячих слідах, швидкість реагування патрульних на повідомлення про вчинення правопорушення, кількість аварій зі смертельними наслідками. Серед іншого, також оцінюється якість роботи в неочевидних випадках, ефективність роботи оперативних співробітників, робота технічного персоналу (якість збирання слідів злочину, відсоток всіх зібраних слідів, що придатний для подальшої слідчої роботи), кількість знайдених з тих, хто оголошений в розшук. Критерії щороку різні і залежать від об'єктивної статистики щодо кількості злочинів та результатів опитування населення, які проводяться незалежними соціологічними

інститутами і впливають на розробку планів роботи поліції та індикаторів її ефективності на наступний рік [16].

Чеська поліція при оцінці власної роботи оперує такими показниками ефективності (для міста Острава):

- рівень злочинності по відношенню до кількості населення (на 1000 жителів);
- кількість справ переданих для пред'явлення звинувачення або подальшого розслідування;
- кількість справ повернутих для додаткового збору доказів або усунення помилок;
- кількість скарг на працівників поліції і їх обґрунтованість;
- кількість справ розслідуваних і розкритих в рамках встановлених державою пріоритетів (наприклад, справи щодо протидії обігу наркотиків);
- кількість знайдених безвісти зниклих осіб;
- заходи на місцевому рівні, хороші відгуки від партнерів, зустрічі та консультації з населенням;
- негативні приклади і випадки, що вплинули на образ поліції (наприклад, порушення правил дорожнього руху, вчинені працівниками поліції, втеча затриманих з ізолятора тимчасового затримання тощо) [17, С. 18-19].

В Ірландії ефективність діяльності поліцейських сил також вимірюється за результатами виконання планів поліцейської діяльності. Цими планами за останні 3 роки встановлені 4 ключові цілі: 1) забезпечення Національної безпеки; 2) проактивне проведення поліцейських заходів; 3) забезпечення безпеки місцевих громад; 4) надання якісних поліцейських послуг. Для кожної з цих цілей щорічно встановлюються ключові індикатори вимірювання їх досягнення. Наприкінці календарного року керівник Ірландської поліції звітує про виконання зазначених стратегічних цілей по кожному індикатору окремо [18, 19]. Наведемо приклади деяких цілей у 2013 та 2014 роках.

2013	2014
------	------

Зниження злочинів проти власності	
Збільшення рівня виявлених злочинів проти власності	
Зниження насильницьких злочинів проти особи	
Збільшення рівня виявлених насильницьких злочинів проти особи	
Виявлення та знешкодження організованих злочинних груп	
Кількість виявлених місць вирощування наркотичних засобів (маку, конопель тощо)	Здійснені заходи в рамках Національні стратегії боротьби з наркотиками на 2009-2016 роки
Здійснення спільних операцій проти організованих злочинних груп разом з іншими правоохоронними органами	Проведення цільових операцій проти організованих злочинних груп в сфері «білокомерцевої злочинності»
Більш суворе дотримання обмежень швидкості на дорогах та дотримання законодавства про відповідальність за водіння в нетверезому стані	Здійснені поліцейські заходи, які містяться у стратегії Уряду Ірландії щодо забезпечення безпеки дорожнього руху 2013-2020 роки
Здійснення щонайменше двох скоординованих національних операцій спрямованих на ліквідацію міжрегіональних груп, що вчиняють крадіжки із проникненням	Знижено кількість жертв та постраждалих у ДТП
Проведення двох національних заходів за участю ЗМІ з метою підвищення обізнаності громадськості про політику Національної поліції, пов'язану з розслідуванням випадків сексуального насильства, злочинів проти дітей або інцидентів домашнього насильства в сім'ї	Забезпечено постійну присутність поліції в місцях концентрації найбільшої кількості правопорушень
Збільшення почуття безпеки серед громадян	Отримання щонайменше 6000 годин відеозаписів в місяць в рамках реалізації програми «мобільні камери безпеки на дорогах Ірландії»

Ефективність роботи міліції в Республіці Білорусь також оцінюється за двома параметрами. Перший – це статистичні дані про рівень злочинності в країні, а другий – це опитування населення про ефективність її роботи. Так з метою створення системи державного статистичного спостереження за станом правопорядку, прийняття на основі статистичної інформації про правопорушення науково обґрунтованих рішень щодо вдосконалення

правоохоронної діяльності, з 1 січня 2007 року у Білорусі набув чинності Закон Республіки Білорусь «Про єдину державну систему реєстрації та обліку правопорушень». Він розмежовує функції державних органів і організацій щодо здійснення реєстрації та обліку правопорушень, уніфікує порядок формування та використання автоматизованих банків даних про правопорушення з метою виключення дублювання статистичної та довідкової інформації про правопорушення та осіб, які їх вчинили.

Також Постановою МВС Білорусі від 12.05.2008 № 143 була затверджена Інструкція про порядок організації вивчення громадської думки про роботу органів внутрішніх справ Республіки Білорусь. Це опитування, як зазначається у документі, проводиться з метою: виявлення стану особистої і майнової безпеки громадян, основних причин і мотивів їх звернень до ОВС; забезпечення об'єктивності в оцінці оперативно-службової діяльності ОВС щодо виконання покладених на них завдань законодавчими актами шляхом обліку результатів вивчення громадської думки; визначення рівня латентної злочинності і виявлення інших проблемних питань правоохоронної спрямованості; реалізації у правозастосовчій діяльності ОВС принципів законності та гласності; зміцнення зв'язку ОВС з населенням; підвищення авторитету співробітників ОВС серед громадян. У 2014 році позитивну думку про роботу ОВС висловили 89,9% учасників опитування громадської думки в Республіці Білорусь, при цьому повну довіру висловили 33% опитаних громадян. Не довіряють ОВС, близько 10% респондентів. Оцінюючи оперативність реагування нарядів міліції на заяви і повідомлення громадян, 79 % опитаних оцінили допомогу, отриману від міліції, як своєчасну. З позитивного боку оцінили забезпечення громадської безпеки нарядами міліції і надання допомоги тим, хто її потребує 71 % учасників анкетування [20, 21].

Цікавою, на нашу думку, є оцінка діяльності дорожньо-патрульної служби Республіки Казахстан, що застосовувалася протягом 2011-2015 років. Відповідно до Інструкції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху

діяльність стройового підрозділу дорожньо-патрульної служби оцінювалася за наступними напрямками:

- стан аварійності на території, що обслуговується, спрямованість адміністративно-правової діяльності на припинення порушень Правил дорожнього руху, що є основними причинами скоєння дорожньо-транспортних пригод;
- стан дисципліни і дотримання законності співробітниками стройового підрозділу;
- готовність до дій при надзвичайних обставинах і надзвичайних ситуаціях;
- ставлення населення до діяльності стройового підрозділу за результатами соціологічних опитувань, аналізу скарг і заяв громадян;
- якість оформлення протоколів про адміністративні правопорушення;
- професіоналізм дій при ускладненні дорожньо-транспортної обстановки;
- утримання у справному стані патрульного автомобіля і використання його за призначенням (коефіцієнт технічної готовності), результативність застосування оперативно-технічних і спеціальних засобів [22].

Отже на теренах країн пострадянського простору можемо спостерігати тенденцію до застосування змішаної моделі оцінки ефективності підрозділів поліції (міліції) – поєднання кількісних та якісних показників роботи.

Проведений аналіз дозволяє нам сформулювати наступні **висновки та узагальнення**.

1. Оцінка ефективності діяльності поліції закордонних країн здійснюється, здебільшого, за двома параметрами: кількісним та якісним.

2. Кількісні показники різняться в залежності від особливостей діяльності кожної країни. Це може бути як, наприклад, кількість виявлених злочинів, кількість затриманих злочинців, кількість проведених спеціальних операцій, так і показники зниження злочинів конкретного виду за певний проміжок часу, або загальні дані про злочинність у певному регіоні країни.

3. У більшості країн ефективність роботи поліції оцінюється за фактом досягнення цілей вказаних у стратегічних планах діяльності, які складаються на певний період. Причому ці плани часто розробляються за участю місцевих громад, що дає суспільству право здійснювати моніторинг діяльності поліції.

4. Обов'язковою складовою ефективності діяльності поліції є використання нею бюджетних коштів та інших надходжень на здійснення правоохоронної діяльності. Економічна ефективність є обов'язковим розділом у звітах керівників різних поліцейських структур.

5. Важливим елементом оцінки діяльності поліції за кордоном є проведення соціологічних опитувань населення з питань оцінки роботи поліції, підвищення громадської безпеки та почуття захищеності його прав та інтересів. Такі опитування проводяться як самими поліцейськими підрозділами, так і незалежними соціологічними службами і оприлюднюються через засоби масової інформації та офіційні прес-релізи відповідних структур.

6. В системі Національної поліції України цілком можливе застосування переважної більшості зазначених у статті критеріїв та показників. Особливого значення набуває оцінка роботи поліції населенням нашої країни. Адже як зазначено у законі «Про Національну поліцію» «... довіра громадян є основним критерієм ефективності діяльності підрозділів Національної поліції». Цікавим, зокрема, є також включення до оцінки роботи поліцейських сил за кордоном показників економічної ефективності. Вважаємо, що це заслуговує на подальше вивчення та впровадження в роботу національних сил поліції.

7. **Перспективними напрямками** подальших досліджень визначимо подальшу розробку пропозицій до критеріїв ефективності діяльності патрульної служби Національної поліції України в контексті дотримання європейських стандартів правоохоронної діяльності.

Крім того в майбутньому ми проведемо аналіз вітчизняної оцінки поліцейської діяльності, яка впроваджена програмою «100 днів якості Національної поліції». Відповідно до її положень кінцева оцінка якості роботи територіальних та структурних підрозділів Національної поліції, а

також їхніх керівників і рядових працівників формуватиметься з урахуванням таких показників: результати зовнішнього соціологічного опитування населення; результати оцінки ефективності роботи поліції бізнес-середовищем; результати внутрішнього опитування працівників Національної поліції; оцінка результатів виконання пріоритетних завдань. Але про підсумки та достовірність запропонованої системи можна буде говорити тільки після закінчення відповідного експерименту.

Список використаної літератури:

1. Зарубіжний досвід організації взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування в контексті децентралізації державної влади : наук.-метод. рек. / К.Л. Бугайчук, В.А. Гузь, І.О. Святокум, В.В. Чумак. – Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2015. – 44 с.

2. Калаянов Д.П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Калаянов Дмитро Петрович; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2010. – 40 с.

3. Камінська Н. В. Роль муніципальної поліції (міліції) у забезпеченні інтересів місцевого населення в європейських країнах / Н. В. Камінська // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. № 3. – С. 231–234 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vzjui/2010_3/10knvpec.pdf.

4. Костюк В. Л. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби при забезпеченні охорони громадського порядку / В. Л. Костюк // Криміналістичний вісник. – 2010. № 2 (14). – С. 145–152 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/krvis/2010_2/145-152.pdf.

5. Лошицький М.В. Щодо досвіду поліцейської діяльності США Великобританії та Канади / М.В. Лошицький // Актуальні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу в Україні : матеріали

Всеукр. наук.- практ. конф. (Дніпропетровськ, 29 трав. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 244 с. – С. 11-14

6. Оценка деятельности полиции в Англии и Уэльсе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publicverdict.ru/topics/ref_research/9735.html

7. How well is your police force doing? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmic>

8. PEEL assessments [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/aykdto>

9. 2015 PEEL assessment [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/ZvXCno>

10. Edinburgh Local Policing Plan 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://www.scotland.police.uk/assets/pdf/142349/edinburgh/216185/217030/217034?view=Standard>

11. Police and Crime Plan [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://goo.gl/kni7RH>

12. Annual report 2014/2015 and update on the police and crime plan [Электронный ресурс]. – Mayor's Office for Policing And Crime (MOPAC), July 2015. – City Hall. – Режим доступа: <http://goo.gl/H5i70J>

13. Measuring Crime in Canada: Introducing the Crime Severity Index and Improvements to the Uniform Crime Reporting Survey [Электронный ресурс]. – Published by authority of the Minister responsible for Statistics Canada, 2009. – Режим доступа: <http://goo.gl/Dywyxd>

14. Royal Canadian Mounted Police 2013-14 Departmental Performance Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://goo.gl/rM1E1C>

15. Key Performance Indicators Vancouver police department [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vancouver.ca/police/assets/pdf/kpi-report-q2-2012.pdf>

16. Таубина Н. Как устроена полиция в Голландии и Польше [Электронный ресурс] / Н. Таубина. – Режим доступа: <http://publicverdict.ru/topics/library/8634.html>

17. Авота И., Грубис Н., Тошовский М. Работа полиции с общественностью в Латвии 2009-2012: Опыт и первые шаги / И. Авота, Н. Грубис, М. Тошовский, 2012. – 94 с.

18. Annual Report of An Garda Síochána 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.garda.ie/Controller.aspx?Page=90&Lang=1>

19. Annual Report of An Garda Síochána 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.garda.ie/Controller.aspx?Page=90&Lang=1>

20. Краткая оценка изучения общественного мнения населения о работе органов внутренних дел Республики Беларусь в 2014 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?guid=1171>

21. Об организации изучения общественного мнения о работе органов внутренних дел Республики Беларусь [Электронный ресурс]: Постановление Министерства внутренних дел Республики Беларусь от 12.05.2008 г., № 143. – Режим доступа: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby09/sbor04/text04588.htm>

22. Оценка деятельности дорожно-патрульной службы (Витяг з Інструкції органів внутрішніх справ Республіки Казахстан щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, затвердженої Наказом Міністра внутрішніх справ Республіки Казахстан від 01 вересня 2011 р., № 455) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://goo.gl/rllXej>